

УДК 94(=163)(497)

DOI: 10.5937/polrev75-43190

Оригинални научни рад

Нада М. Радушки*

Институт за политичке студије, Београд

БУЊЕВЦИ У СРБИЈИ – ХРВАТИ, СРБИ ИЛИ ПОСЕБНА НАЦИОНАЛНА ЗАЈЕДНИЦА?*

Сажетак

У раду је анализиран етнодемографски, идентитетски и политички развој буњевачке националне мањине у Србији. Представљене су бројне теорије етнолога, историчара, лингвиста и социолога религије о пореклу, језику и вери Буњеваца, као и етнополитички развој Буњеваца, кроз историју до данас, конфронтирањем различитих ставова и одговора на питање: да ли су Буњевци више Срби, Хрвати или посебна национална заједница? Истакнут је значај националне самоидентификације, односно слободног декларисања Буњеваца о сопственом националном идентитету и утицај промена приликом пописног изјашњавања услед субјективних и објективних фактора на њихов популациони развитак. Временски посматрано, политички развој буњевачке националне мањине у Србији одликују бурне промене, од негирања до признања њихове националне и културне посебности, борба да се не асимилију ни у хрватску ни у српску нацију, што је постало одлика њиховог идентитета и ову етничку заједницу очувало до данашњих дана. У методолошком смислу, примењен је компаративно–аналитички метод уз емпиријско–теоријска разматрања релевантне научне и стручне литературе.

---

* nadaraduski@gmail.com

** Рад је реализован у оквиру научног пројекта који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Кључне речи: Буњевци, идентитет, језик, религија, демографски и политички развој, Србија.

Буњевци су специфична национална заједница у Србији којој је од краја 19. века до Другог светског рата у научној литератури посвећивана значајна пажња, да би у послератном периоду из политичких разлога ова тема била потпуно занемарена, како би се избегла полемика о националном пореклу и опредељењу Буњеваца. Тек од пописа 1991. године, када су Буњевци први пут у пописно-статистичкој класификацији наведени као посебна националност (а не збирно са Хрватима), ово питање поново долази у жижу интересовања научне јавности.

Буњевци су јужнословенска етничка група католичке вере, штокавско–икавског говора, чији припадници данас претежно живи у Србији (Бачка и делом Барања), Хрватској (Кварнерско приморје, Далмација, Загора и Лика), у западној Босни и Херцеговини и јужној Мађарској, па је ускладу с тим прихваћена подела Буњеваца на подунавске, далматинске и приморско–личке. Буњевци се сврставају у мале етничке заједнице са оспораваним националним идентитетом који немају своју матичну државу и који су током историје често били под утицајем различитих политика заинтересованих да их асимилију.

ДЕМОГРАФСКИ РАЗВОЈ И ИДЕНТИТЕТ БУЊЕВАЧКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ У СРБИЈИ

Популациона динамика 1991–2011.

Популационо кретање припадника буњевачке националне мањине у Србији, као и основне одлике социо–демографских структура, могуће је пратити на основу званичних пописних података, али тек од 1991. године, јер су у ранијим пописима (1948–1981) по тадашњој пописној методологији, приказивани збирно са Хрватима.

У свим досадашњим пописима становништва у Србији било је инкорпорирано питање о националној припадности, а главни критеријум јесте „субјективна изјава, што значи да свако лице има уставом загарантовано право слободног (не)изјашњавања о својој

националности” (Радушки 2013). „Субјективност ове пописне одреднице омогућује промену националног опредељења, и то привремену (услед политичких, социо–психолошких и других разлога) или сталну (услед асимилационих и сличних процеса), што може отежавати компарацију и разумевање етностатистичких података, а самим тим и демографску анализу појава и трендова” (Радушки 2007, 15 цитирано у: Радушки 2022, 56). Међутим, важно је истаћи да на бројност и удео припадника неке националности у етничкој структури, па и буњевачке, утичу поред демографских фактора (стопа природног прираштаја и миграционог салда) и промена националне припадности приликом декларисања, али и пописна методолошка решења и дефиниције, промењене класификације националности, појава нових модалитета, политичке одлуке и друштвене околности у којима се спроводи попис становништва, и друго.¹

Код буњевачке националне мањине, по много чему особене, често су политички, а не демографски чиниоци имали пресудну улогу у популационом развоју. Хронолошки посматрано, од 1991. године када је регистровано 21,4 хиљаде (0,27%), припадници ове националне мањине, бележе континуирано апсолутно и релативно опадање у укупној популацији Србије. На следећем попису (2002) евидентирано је 20,0 хиљада (0,27%), а на попису из 2011. године 16,7 хиљада припадника буњевачке етничке заједнице са уделом од 0,23% (Табела 1).²

¹ Из историје пописа становништва питања ненаучне и тенденциозне методологије су добро позната, јер има бројних примера политички мотивисаних редефинисања и прегруписавања становништва која елиминишу, поново креирају или деле лингвистичке, религијске и етничке групе. Статистички резултати могу бити промењени и свесним креирањем и избором питања и понуђених одговора, коришћењем одређене дефиниције и класификације, али у значајној мери и личним осећањима и ставовима појединца. Исто тако, непотпуна техничка спремност, интереси владајућих кругова, статистички упитници и њихове интерпретације, указују да резултати пописа никада нису потпуно имуни од политичких утицаја, па статистика често балансира између науке и политике. Имајући у виду да је статистичко праћење и истраживање проблематике етничитета врло сложено и осетљиво, фундаментално питање које се поставља јесте колико су добијени подаци поуздани и објективно регистровани (Haug, Courbage, and Compton 1998, цитирано у: Радушки 2016, 143).

² Подаци о етничкој структури становништва Србије по последњем попису из 2022. године још увек нису објављени, тако да не располажемо информацијом о бројном стању припадника буњевачке националне мањине, али се на основу досадашњих демографских трендова оправдано може претпоставити даљи пад њиховог укупног броја и удела.

Табела 1. Буњевци у Србији (без КиМ), 1991–2011.

Година пописа	Укупно становника	Буњевци	
		Број	%
1991	7.822.795	21.434	0,27
2002	7.498.001	20.012	0,27
2011	7.186.862	16.706	0,23

Извор: Републички завод за статистику 2013.

У последњем посматраном међупописном раздобљу дошло је до значајнијег апсолутног смањења њиховог броја (–3.306), готово за петину, као и релативног удела, што је последица првенствено недовољног рађања, али и високог морталитета, односно негативног природног прираштаја (–1.874). Ниске стопе фертилитета проузроковале су поремећаје у старосној структури Буњеваца коју одликује висока просечна старост (48,7 година), знатно већа од просека за Србију (42,2 године), док је удео лица старих 65 и више година готово три пута већи од удела деце млађе од 15 година (10%), што ову етничку заједницу сврстава међу најстарије у Србији. На већ одмакао и интензиван процес демографског старења указује и индекс старења од 2,8 (републички просек је 1,2).³

Са аспекта етнопросторног размештаја и дистрибуције, Буњевце у Србији одликује етничка компактност, процес изразите националне хомогенизације и високе територијалне концентрације, будући да су готово искључиво настањени у региону Војводине. Од њиховог укупног броја, чак 16,5 хиљада (98,8%) живи у овој изразито хетерогеној покрајини, коју одликује врло сложен и шаролик национални састав становништва, етнички мозаик различитих народа, вера, језика и култура, као последица интензивних миграциона кретања, убрзане индустријализације, аграрне колонизације и других фактора. Велика већина војвођанских Буњеваца живи на територији само две општине – Суботица (13,5 хиљада или 10%)⁴

³ „Под демографским старењем се подразумева повећање удела старих лица уз истовремено смањење удела младих у укупном становништву, а основни аналитички показатељи су индекс старења и просечна старост. Индекс старења показује бројчани однос лица старих преко 65 година и младих 0-14 година. Граничне вредности које показују када нека популација почиње демографски да стари јесу просечна старост преко 30 година и индекс старења преко 0,40” (Радончић 2016, 203).

⁴ У Суботици живи подједнак број грађана изјашњених као Буњевци и као Хрвати (по око 10%), при чему је као службени језик уведен хрватски иако је по закону потребан удео од преко 15% припадника те мањине према последњем попису. То указује да је локална власт у Суботици, доносећи такву политичку одлуку, Буњевце сматрала

и Сомбор (2,1 хиљада или 2,4%), у којима је настањено чак 93,4% укупног броја Буњеваца Републике Србије што најбоље илуструје и објашњава општеприхваћени назив „бачки Буњевци”.

Поред националне припадности, у садржај свих пописа (осим 1948. године) било је инкорпорирано питање о матерњем језику, као главној детерминанти националног идентитета, који „има кључну улогу у дефинисању нације и националног питања, а своје утемељење често налази у политичким приликама” (Радушки 2019, 264).⁵ Друштвени услови и геополитичке промене почетком 21. века утицали су на појаву нових језика, па су сходно томе у званичну пописну класификацију 2011. године уведени: буњевачки, црногорски, јерменски, горански, шокачки и шопски језик, аналогно све екстензивнијој класификацији националних заједница. Број лица декларисаних за буњевачки језик, према подацима тог пописа, значајно је мањи од укупног броја Буњеваца, тј. за буњевачки као матерњи језик декларисало се само 6835 лица, што указује на висок степен алтерофоније, односно непоклапања националности са матерњим језиком (око две трећине Буњеваца се изјаснило за неки други језик), као последица деловања асимилационих и интеграционих процеса, мешовитих бракова, миграција, друштвено–политичких околности, и слично. По мишљењу неких аутора одређивање одређеног броја лица за новоуведени буњевачки језик одраз је „симболичког историјско–политичког одвајања од хрватства и доминације репрезентативне над комуникацијском функцијом језика, као и позиционирања појединих мањинских заједница у политизованој друштвеној стварности Србије” (Ђурић и др. 2014). Матерњи језик је кључни атрибут етничког идентитета, а његово коришћење важан показатељ укључености у друштво. Степен националне интеграције буњевачке заједнице у Војводини прилично је низак, преовладава асимилација у већинско етнокултурно окружење, уз широко прихватање српског језика као матерњег (Раич 2013, 35).⁶

Хрватима, а последица тога је да и данас, по том основу, хрватска мањина у Суботици остварује низ права која буњевачка мањина нема (Вајић 2017, 227).

⁵ „Према пописно методолошкој концепцији, матерњи језик се дефинише као ‘језик који је неко лице научило да говори још у раном детињству, односно језик који лице сматра својим матерњим језиком ако се у домаћинству говорило више језика’ ” (Републички завод за статистику 2013, 13 цитирано у Радушки 2019, 265–266)

⁶ Сматра се да када својим матерњим (етничким) језиком говори испод 70% припадника те етнокултурне заједнице, то се може квалификовати као релевантан индикатор њихове националне и културне угрожености (Vahtre and Viikberg 2000).

Поред матерњег језика, за јаснију етничку слику од значаја су и пописни резултати о вероисповести, мада „постоји доста разлога за извесну резервисаност по овом питању зато што ово обележје може бити схваћено као формална припадност одређеним конфесијама или као религиозно веровање сваког појединца. Питање о вероисповести било је присутно само у четири послератна пописа (1953, 1991, 2002 и 2011), а одговор на то питање тражен је по строго субјективном критеријуму, тј. на основу личног убеђења сваког појединца којој религији припада, као и на уставом загарантованој слободи верског декларисања” (Радушки 2007, 699). Припадници буњевачке националности су се по попису 2011. године у највећем броју изјаснили као католици (91,6%), затим православци (1,9%), протестанти (0,3%), или атеисти (2,3%), док значајан број Буњеваца није желео да се верски декларише (3,2%).

Идентитет – порекло, језик и религија Буњеваца

Историјски посматрано, након досељавања у Војводину (Бачку) постепено започиње процес етнополитичког развоја Буњеваца и изградње буњевачког националног идентитета који је базиран на заједничком пореклу и историји, традицији, култури и обичајима, језику и религији.

Порекло

Етнологи и историчари са ових простора до данас нису дошли до усаглашеног научног става о пореклу војвођанских Буњеваца, а по питању своје етногенезе подељени су и сами представници буњевачке заједнице. Једни сматрају да воде порекло од српског народа, други да су они заправо хрватског порекла, а трећи су мишљења да је то посебна аутохтона заједница на простору Бачке. Али, већина истраживача, заступници било које од ових теорија, се слаже да бачки Буњевци воде порекло из Херцеговине. И међу самим Буњевцима влада уверење да су дошли из Херцеговине, са реке Буне, а да су се одатле иселили бежећи од Турака, најпре из северне Далмације у залеђе Хрватског приморја, а затим је од те групе један део отишао у Лику, а други у Бачку (Georgijević 1978, 177).

Поглед на рано порекло Буњеваца, води до етногенезе Јужних Словена (Бугари, Срби, Босанци и Хрвати) који су у већим,

изолованим групама стигли на Балкан средином 6. века, када су их германска племена потиснула према југу. Словени су на Балкану затекли сродне, раније досељене народе који су говорили словенским језицима, па тако и Дачане, претке Буњевца, и Трачане–Панонце, претке Шокаца (Bernardin 2001, 6). Другим речима, прапретке Буњеваца чинила су словенска племена из првог таласа насељавања на Балкан која су се мешала са затеченим староседелачким народима, прво романизованим па словенизованим.⁷

Мада су се Буњевци у Бачку почели досељавати већ у 15. веку, односно када је Херцеговина потпала под турску власт, већина Буњеваца стигла је два века касније, преко Далмације, односно из Лике, Босне и Далматинске Загоре (Georgijević 1978; Иванић 1899; Ердџановић 1930). Бежећи пред разбијеним турским трупама које су пљачкале и палиле све пред собом, Буњевци су избегли ка Сплиту и Сењу, а затим даље уз Велебит до Книна и населили се у области планинског ланца према мору и у околини реке Зрмање, или су продужили у Славонију и подунавске делове Бачке (Bernardin 2001, 12). Узроци миграција Буњеваца су бројни, а кључни су сталне борбе са Турцима, оскудна земља и жеља за бољим животом, па су се претежно настанили у Бајском троуглу, односно на подручју између Сомбора, Суботице и Баје (место у Мађарској) где је и колевка њихове културе, обичаја и језика.

Историјски извори указују да је исељавање Буњеваца у Подунавље у 17. веку остварено у најмање три велика миграцијска таласа. Први се догодио пре 1622. године, о чему сведочи документ у коме се помиње „жупа Буњевци” у Калочкој надбискупији, други талас датира из времена Кандијског рата (1645–1669), када се по неким сведочењима из Босанског Краљевства одселило у Подунавље око две хиљаде породица, што се одразило и на повећање броја католика у бачким местима, а трећи талас је изазван Великим бечким ратом (1683–1699). Поред нестабилности уз млетачко–турску границу и сталних ратова као основног узрока, ова пресељења спроводиле су и саме Османлијске власти, због мањка становништва на подунавском простору (Skenderović 2010).⁸

⁷ Живели су у планинским областима, и то у каменим грађевинама званим „буње”, а пошто је словенски назив за село „вас”, такво насеље је означавано са „буње-вас” (Mandić 2017, 289).

⁸ На то упућују чињенице да је простор Бачке био током читавог 17. века под влашћу Османлија, као и да је угарско Подунавље након ратних сукоба 1593–1606. године

Од тог периода, Буњевци су (поред Срба) представљали окосницу Војне границе Аустријске империје ка Отоманском царству, па су према војним заслугама и чиновима добијали статус земљовласника и нижег племства (Антуновић 1882, 120). Као народ, прошли су трансформацију од горштака и пастира до модерних равничарских земљорадника, да би током 19. и 20. века претрпели асимилационе притиске новонасталих држава (Мађарске и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца), док су у периоду од 1945. до 1990. године у бившој СФРЈ административно сврстани у хрватску нацију (Раич 2013, 11). Последње две–три деценије Буњевци се налазе између процеса националне еманципације, односно културно–политичког развоја као малог народа без матичне државе и јасно дефинисаног идентитета с једне и процеса асимилације у друге националности с друге стране.

Језик

Феномен језика Буњеваца постао је врло актуелна тема у хуманистичким наукама након великих политичких промена деведесетих година 20. века. У истраживањима буњевачког говора и културе констатовано је да не постоји савремена граматица, правопис, нити стандардна варијанта буњевачког језика, па и сами Буњевци ломе копља да ли је то језик или дијалекат, док га истовремено многи филолози званично не познају и не признају. У школама се буњевачки језик није учио (још од 1867. године када је званично укинут), већ искључиво у оквиру породице и тако се преносио, при чему га деца углавном знају, али не користе. Буњевци су тек 2007. године успели да обнове основно школовање на свом изворном језику (икавици) са елементима националне културе (Кујунџић–Остојић 2007, 615).

Расправа о томе да ли буњевачки говор може бити коришћен као језик у службеној употреби или је буњевачки заправо само дијалект који припада хрватском језику и даље не престаје. Лингвиста Ранко Бугарски каже: „Разлика између језика и дијалекта није строго лингвистичка, више је политичка. Сваки дијалект је лингвистички гледано језик, јер има све димензије језика, али политички и друштвено гледано, само неки од дијалеката су у

било у потпуности демографски опустошено, па су Османлије имале интереса да га населе новим становништвом (Grafenauer i dr. 1959, 531; Skenderović 2010).

рангу језика. Онај дијалект који је стекао друштвени престиж, има писмо, институционалну подршку, предаје се у школама, пише се на њему, ствара се књижевност, то је онда – језик. Зато је констатација да је буњевачки говор, а хрватски језик, потпуно лишена лингвистичког смисла.” Насупрот томе, хрватски лингвиста Жељко Јозић каже да језици углавном не настају тако што група политичара из неких интереса то одлучи. „Сваки дијалект може постати језик, али мора задовољити одређене критеријуме: да је надрегионалан, структуриран, да служи за комуникацију, да је стандардизован и нормиран. Не може буњевачки постати језик само зарад неких политичких интереса.”⁹ С друге стране, председница Националног савета буњевачке националне мањине, лингвиста и етнолог Сузана Кујунџић–Остојић, каже да буњевачки има писане записе на икавици 350 година уназад и да је први Статут Суботице средином 18. века писан на икавици, као и прве буњевачке новине и књиге које је писао Иван Антуновић и његови следбеници. По њеним речима, „стандардизација буњевачког језика започела је након што су добили изборни предмет у школи... Ако пишете уџбенике, имате новине, радио емисије, књиге, ви морате нормирати језик. И други страни лингвисти су наводили да је буњевачки микро језик и да припада јужнословенским језицима” (Radio Slobodna Европа, n.d.).

Временом, Буњевци су љубоморно чували и изграђивали сопствени етнојезички идентитет, чак и под сталним процесом мађаризације и хрватизације. Свој језик Буњевци су вековима називали рацки (српски) (Суботић 2011, 170), а Иван Иванић, први буњевачки патриота европског образовања, каже да је језик којим говоре Буњевци „најчистији српски језик, што је уосталом и природно, јер су пореклом из српске земље Херцеговине, у којој се најлепше српски говори” (Иванић 1894, 54). На став филолога Петра Милосављевића да „језик којим говоре Буњевци је икавски дијалекат српског језика, али да се ипак не може говорити о буњевачком језику који би био посебан национални језик”, Снежана Вукманов–Шимоков каже: „Римокатоличка црква увелико ради свој посао асимилације Буњеваца у Хрвате, док Срби поново не примећују да воде погрешну политику. Зашто нису млађи икавски дијалекат прогласили за један од изговора српског језика, а хрватски лингвисти

⁹ Иначе, Институт за хрватски језик и лингвистику из Загребa, којим Јозић руководи, предложио је Министарству културе Хрватске да се буњевачки говор прогласи нематеријалном културном баштином Хрватске.

су га прогласили за свој! Хрвати ће с правом рећи: Шта се ви Срби буните, па сами сте се бавили буњевачким засебно од српског” (Вукманов Шимоков 2010, 33).¹⁰ С друге стране, хрватски аутори разматрајући савремену националну свест буњевачке популације, термилошки изједначавају буњевачки и хрватски језик, и истичу да је „опцију усвајања хрватског књижевног језика заступао највећи број буњевачких интелектуалаца” и да се „интеграција у хрватску нацију показала као природан процес, у склопу ког су Хрвати решили и своје лингвистичко питање” (Skenderović 2009; Parnica 2000; R. Skenderović 2005 цитирано у: Хорват 2015, 24).

Гледано кроз призму националне и етничке идентификације, бројни аутори констатују дубоку подељеност самих Буњеваца, у смислу да део њих сматра да говоре хрватским дијалектом, а део да чине посебну етничку заједницу са властитим језиком. Од седамдесетих година 19. века питање језика и правописа посебно је проузроковало поделе и међу буњевачким интелектуалцима. Док је већина користила буњевачки „икавски правопис”, поједини интелектуалци се залажу за увођење хрватског правописа, док неки предлажу усвајање хрватског књижевног стандарда, али уз задржавање старог назива „буњевачко–шочакки језик.”¹¹ Ипак, усвајање хрватске етимологије представљало је, с једне стране, фактор хрватске националне интеграције међу Буњевцима, а с друге стране, формирање посебног буњевачког правописа и језика са његовом доминантном употребом на овим просторима чини главну претпоставку очувања буњевачког националног идентитета (Хорват 2015, 89–93). Чедомир Попов, члан САНУ, каже да је „прихватањем буњевачког језика као стандардног језика дошло до успостављања етноисторијског и језичког идентитета Буњеваца и њиховог односа према српском и хрватском суседству” (Попов 2008, 17).

---

¹⁰ У Бачкој, после 200 година, Буњевци су престали бити „ијекавци” и постали су „икавци” док су лички Буњевци и данас ијекавци и зову се „Бунијевци”. Али бачки Буњевци нису због тога Хрвати, јер осим што говоре чисто српским језиком, они и имају и обичаје сличне српским (Иванић 1899, 27). Јужни Словени, без обзира на веру, говоре на три дијалекта, употребљавајући „и”, „ие” или „е”, што је у ствари икавски, ијекавски или екавски изговор (Срби екавски, а Буњевци икавски) (Bernardin 2001, 9).

¹¹ Иван Антуновић је у својим текстовима користио и икавицу и коренски правопис, међутим, његове идеје биле су пре свега мотивисане идеологијама југословенства и свесловенске узајамности. А током 18. века буњевачки правопис био је комбинација мађарског и немачког правописа, што најбоље сведоче тестаменти суботичких грађана из тог времена (Хорват 2015, 89).

Религија

Као о пореклу и језику, потпуна сагласност не постоји ни по питању професионалне припадности Буњеваца. Наиме, историјски извори указују да је припадност Католичкој цркви одувек била њихова темељна одредница, што се не односи само на бачке, него и на далматинске и личко–приморске Буњевце. Ипак, поједини српски историчари са краја 19. века (а неки и данас) настојали су доказати да се радило о православном становништву које је било покатоличено (Иванић 1899; Ердељановић 1930).¹² Насупрот томе, хрватски аутори сматрају да „преласци шизматика на католичку вјеру не могу се једноставно тумачити као покатоличавање Срба... У ствари, много је вјеројатније да због недостатка свећенства католици у славонско–подунавском простору нису имали адекватну пасторалну скрб, па су западали у различите облике шизме... Православно свећенство је настојало католике подвргнути својој власти, што им је у многим случајевима дјеломично или у потпуности и успијевало” (R.Skenderović 2010).

Буњевцима је као католицима Бачка била погодно тло за насељавање, јер је у овим крајевима више од једног века деловао црквени ред одувек близак Буњевцима – босански фрањевци, који су се у условима турске окупације истакли у очувању јужнословенских католика у Бачкој.¹³ Присуство фрањеваца било је од пресудног значаја за очување духовне и етничке припадности бачких Буњеваца у 17. и 18. веку, која није била утемељена само у истородности и матерњем језику, већ и у сталном заједништву кроз историјска искушења, у великој посвећености фрањеваца и њиховом старању за опстанак и просвећивање народа у туђини (Stepanović 2017, 94).

Верска припадност постаје идентитетски маркер и добија свој значај у обликовању националног идентитета тек када је повезана са конструисањем етничке границе или када је политички

¹² „Карактеристично је да су далматински Буњевци славили славу, што је додатни доказ српског идентитета који указује да је то првобитни назив за покатоличене Србе... Буњевци (и Шокци) су фанатични католици, одани својој вери и своме свештенству, што је највише одвајало (православне) Србе од Буњеваца. То је ометало и етнички мешовите бракове” (Костић 2000, 60). Иако су Буњевци са Србима вековима живели на истим просторима, до њиховог већег зближавања није дошло, првенствено због религије (Кујунџић-Остојић 2007, 609).

¹³ Оно што су Свети Сава и његови сарадници били за Србе, то су фрањевци били за јужнословенске католике – оличење цркве блиске обичном народу, која опстаје и у најтежим временима (Nimčević 2017, 37).

употребљена.¹⁴ Али код Буњеваца, пошто су њихови интелектуалци у великом броју били свештеници (Иван Антуновић, Блаж Модрошић, Лајчо Будановић, Блашко Рајић и други), верски идентитет је добијао додатно на значају. Религија је била важан фактор у формирању међуетничке дистанце, верско понашање коришћено је за успостављање разлике у односу на „друге”, полазећи од тезе да су Буњевци и Шокци побожнији и ревноснији верници, што је имало кључну улогу у односу према Србима, уз објашњење да они нису постали једна народност управо због различите вере. При томе, постојала је битна разлика између буњевачких интелектуалаца и обичног народа у разумевању значаја религијске припадности и њене повезаности са националним идентитетом (Хорват 2015, 93–97; 2017, 313).

ЕТНОПОЛИТИЧКИ РАЗВОЈ БУЊЕВАЦА У СРБИЈИ

У периоду од 14. до краја 17. века развој Буњеваца у Далмацији и Босни карактерише културно–духовни мисионарски утицај фрањеваца, који су допринели прихватању католичанства од стране знатног дела њихових предака (Mandić 2009). Масовне миграције (посебно 1686–1687. године) у Славонију и Бачку (и на север до Будима), довеле су до издвајања бачких Буњеваца као посебног етничитета. Наиме, све до половине 19. века траје етничка интеграција и развој посебних етно–културних карактеристика овог народа, додатно формираних под утицајем тадашње немачке културе (током војне службе, усвајањем високе културе од стране буњевачке аристократије и грађанске класе, прихватањем пољопривредног система, панонске архитектуре, начина одевања). Ове културне промене довеле су до раздвајања којим се од огранка некадашњег прото–буњевачког етничког корпуса развио посебан народ – бачки Буњевци (Račić 2010).

Етнички успон бачких Буњеваца прекинут је стварањем нација–држава, посебно Мађарске, услед њене политике мађаризације свих националних мањина у тој земљи, што је у синергији са индустријализацијом и урбанизацијом, изазвало асимилацију грађанских слојева буњевачког народа и стварање мађаризованих

---

¹⁴ Другим речима, није религија сама по себи одређивала етничку припадност и границу, него је постајала важна тек у симбиози са политичким питањима која су представљена као суштинска за целу етничку заједницу и њен опстанак (Хорват 2015, 96).

Буњеваца. Након формирања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (1918), око 180 хиљада Буњеваца који су живели у Баји и околним местима припало је Мађарској, од којих је велика већина накнадно помађарена или се изјаснила као Хрвати (*Кујунџић–Остојић 2007, 610*). Уједно, у Бачкој су Хрвати промовисали свој национални програм, по коме су тврдили да полажу историјско право на територије које су некада формално имале хрватски државно–правни статус.¹⁵ Тако је у Бачкој изграђена кадровска инфраструктура за каснију промоцију хрватских интереса и дугорочно стварање хрватског језгра од потомака мађаризованих Буњеваца (који су се после 1920. године национално изјаснили као Хрвати) и Буњеваца који су похрваћени после Другог светског рата (декретом комунистичке власти 1945. године).

Буњевци с правом истичу своју значајну улогу у присаједињењу Војводине Србији 1918. године, а један од највећих пропагатора уједињења, Блашко Рајић у име свог „потлаченог, притиснутог, на уништење осуђеног народа”, тада се јавно пред скупштином захвалио Србији што је „Буњевце ослободила јарма и смрти” (*Костић 2000, 670*). Буњевци су тако постали значајан политички фактор у држави која је почивала на тези о једном „троплеменом” српско–хрватско–словеначком народу, али преостало им је само да се определе у оквиру понуђене парадигме (*Суботић 2011, 176*). Између два светска рата, расправа у Краљевини СХС о буњевачком идентитету достиже врхунац, а посебно се истиче истраживање Јована Ердџановића који закључује да су они Срби католичке вере. Међу Буњевцима српског националног опредељења нарочито се уважава књижевница Мара Ђорђевић Малагурска, која каже: „Ми не мрзимо Хрвате, али нећемо да будемо Хрвати. Хоћемо да останемо што смо увик били: Буњевци... Ако би се нама Буњевцима из наше националне прошлости ишчупало оно што смо ми у заједници са Србима створили, онда бисмо скоро остали без историје” (*Ђорђевић Малагурски 1941, 114*). Поједини аутори, позивајући се на Цвијића и Ердџановића, заступају мишљење да су сви штокавци Срби, па тако и Буњевци, који за време Аустроугарске власти нису имали са Хрватима никакве, ни духовне,

¹⁵ И да се овај принцип могао применити на Срем (који је до 1526. године припадао Славонији), на Бачку се није могао применити, јер јужна Угарска није никада била у саставу средњовековне хрватске државе. То је био разлог да се на бачке Буњевце примени квази-етнички принцип уз позивање на сличности бачких и хрватских Буњеваца (заједничко порекло, заједнички језик, икавски дијалект, католичанство) (*Raič 2010*).

ни културне везе. Хрватска пропаганда „свом снагом настојава да Буњевце похрвати, како би помоћу Буњеваца присвојила Бачку и Барању и укључила у склоп бановине Хрватске” (Мартиновић 1940, 85). „Када смо ми Буњевци пре три века као аутохтон народ дошли на ове просторе, није постојала ни Хрватска држава ни хрватска нација. Цео прошли век протекао је у покушајима да нас учине Хрватима, а тако је и данас, али ми се не одричемо ни себе, ни своје државе Србије. Да чинимо другачије, погазили бисмо светлу улогу наших предака који су 25. новембра 1918. заједно са Србима одиграли кључну улогу у историјском присаједињењу Бачке, Баната и Барање Краљевини Србији, а ми то, упркос притисцима, никада нећемо учинити”, каже Сузана Кујунџић–Остојић, председница Националног савета Буњеваца (Grad Subotica 2013).

Буњевци су 1920. године основали Буњевачко–шокачку странку, која се одликовала клерикализмом, са ставом да су Буњевци по пореклу и по наречју ближи Србима, а по религији Хрватима. После само неколико година дошло је до поделе странке на три струје: прва је била просрпски оријентисана, земљорадничка и наслоњена на Радикалну странку, друга је била југословенски опредељена и чинила је тзв. центар, а трећа је представљала експозитуру, касније и саставни део Хрватске сељачке странке.¹⁶ Странка је свој програм дефинисала на наслеђеном проблему мађаризације буњевачке популације, као и на идеји југословенства, али су се међу њима појавила размимоилажења. Опција аутохтоног и југословенског буњевачког идентитета инспирисана је идејама Ивана Антуновића, родоначелника националне идентификације Буњеваца, док је противничку струју имплементирала хрватска политичка елита, ради „одбране хрватског националног бића код Буњеваца” (Марковић 2010).

Покушај да се Буњевцима оспори хрватски етнички идентитет, односно припадност субетничкој групи у оквиру хрватског корпуса, поједини хрватски аутори означавају као политичку манипулацију која се у српској научној литератури спроводи на три начина: истицањем њихове посебности (да нису ни Хрвати ни Срби), давањем Буњевцима

---

¹⁶ Хрватска сељачка транка је кампању заснивала на кроатизацији Буњеваца и Шокаца, а Мачек је Војводину видео као хрватски стратешки простор тражећи од краља Александра да се Југословија федерализује на седам суверених покрајина (Србија, Хрватска, Словенија, Црна Гора, Војводина, БиХ, Македонија) и да се од „пречанских крајева” образује држава под вођством Хрвата која би са Србијом била повезана у некој „асоцијацији интереса” (Суботић 2011а, 78).

права на индивидуални избор (да се изјасне ли су Срби или Хрвати) и одрицањем њихове хрватске националне припадности тврдњом да су Буњевци заправо Срби католичке вере (Černelić 1994, 88).

Буњевачки идентитет, који је највише по основу религије „дуго угрожаван и својатан од Хрвата, у реалној је опасности да нестане и постане део хрватског идентитета, као што се десило католичким Србима Дубровника, Далмације и Босне и Херцеговине” (Суботић 2011, 166).¹⁷ Најјачи удар представљала је наредба врховних власти из 1945. године којом су се Буњевци и Шокци морали третирати као Хрвати, а све то у циљу повећања броја Хрвата у Војводини, како би се за Хрватску у односу на Србију избориле што повољније границе.¹⁸ Наиме, такозвана Ћиласова комисија је користила број Хрвата (којима су претходно насилно приписани Буњевци и Шокци) у пограничним подручјима као аргумент код одређивања српско–хрватске границе. Србија је драстичне последице осетила тек при распаду СФР Југославије, када су привремене републичке границе постале државне на основу арбитраже Бадинтерове комисије.¹⁹

„Решавање” хрватског питања у Војводини наредбом да се сви Буњевци и Шокци евидентирају искључиво као Хрвати, Буњевцима је онемогућено да се национално конституишу и развију као модерни национални субјективитет (Петровић 2021, 353). Деловањем на кључне елементе њиховог етничког идентитета – на порекло, на икавски говор и на целокупну народну културу, они су подвргнути асимилацији у хрватски народ. Тако је све до пописа 1991. године негирана њихова национална посебност, а број више него преполовљен.²⁰ С друге стране, о србизацији Буњеваца

¹⁷ Тек се у 20. веку први пут говори о хрватству Буњеваца и Шокаца, док су пре тога називани Власима, а у аустријским и угарским пописима сврставани у категорију „Срби римокатоличке вјере”. Појава хрватства везана је за ватиканску пропагандну сентенцу „сви римокатолици Балкана-Хрвати” из 1900. (Жутић 2006).

¹⁸ У Декрету Главног НОО Војводине од 14. маја 1945. године каже се: „Како Буњевачке и Шокачке народности не постоје, то вам се наређује да све Буњевце и Шокеце имадете третирати искључиво као Хрвате, без обзира на њихову изјаву” (Марковић 2021).

¹⁹ „На основу невалидних података о бројном односу Срба и Хрвата, Барања је изузета из Војводине, односно Србије, и додељена Хрватској. Такође, да би се српски делови западног Срема (Вуковар и околина) доделили Хрватској, најпре је Илочки срез подељен на источни и западни део, те је, на основу хрватске већине у западном делу среза, град Илок додељен Хрватској. Без обзира на српску већину, а цео Вуковарски срез је додељен Хрватској, с обзиром на то да је био западно од Илока” (Његован 2008, 105).

²⁰ Иако се од 1991. године могу изјашњавати као Буњевци, припадници те националне заједнице покренули су поступак да се и формално укине наредба из 1945. којом им је то било забрањено (Grad Subotica 2013).

први пут се може говорити између 1919. и 1941. године, у оквиру Краљевине СХС/Југославије, када се овај процес одвијао кроз образовање младих генерација Буњеваца по програмима за ученике српске националности, али и релативизацијом и негирањем њихових националних особености у периоду југословенства. Историјску основу асимилације Буњеваца у хрватску и српску нацију чиниле су Римокатоличка и Српска православна црква, што је уједно и корен српског и хрватског етно–национализма. Али, управо је отпор асимилацији постао део буњевачког националног идентитета, који је ову етничку заједницу у Бачкој очувао до данашњих дана.

Кључ за разумевање буњевачког питања, односно права на еманципацију националног идентитета, је познавање фактора који утичу на њихову угроженост и фактора који позитивно делују на њихов развој као модерне националне заједнице. Тако је у Мађарској асимилација довела до нестанка две трећине Буњеваца од 1918. године до пријема у ЕУ, када се у последњи час отвара могућност ревитализације овог народа, али и даље уз отпор мађарских институција да им призна статус националне мањине (Feher 1993).²¹ У Хрватској, уз настојање да се не призна буњевачки етнокултурни идентитет, степен хомогенизације хрватске нације досегао је висок ниво, што илуструје и податак да у Хрватској на попису становништва нема национално декларисаних Буњеваца. Истовремено, из те државе стижу протести због третмана Буњеваца у Србији као посебног народа јер је, како сматрају, то удар на хрватски национални корпус у Војводини, односно вештачка подела на Хрвате и Буњевце, а све у циљу њихове асимилације. Буњевачко питање је, с обзиром да ни међу самим Буњевцима не постоји консензус, подигнуто на ниво међународног (ЕУ) решавања, што је (уз захтевану неутралност Србије), био добро смишљен политички потез са хрватске стране (Ковачев 2010). Тако се у отвореном писму против одлуке Владе Србије из 1990. године (којом је анулиран декрет КПЈ из 1945. године о пописивању Буњеваца као Хрвата), потписници позивају на међудржавни Споразум о заштити хрватске мањине у Републици Србији и српске мањине у Републици Хрватској.²² У другом отвореном

---

²¹ Народна скупштина Мађарске одбила је захтев Буњеваца да им се призна статус националне мањине, пре свега на основу става Мађарске академије наука да су Буњевци етничка група Хрвата, као и због негодовања Хрватског националног већа у тој земљи које је поднело приговор Уставном суду.

²² Први споразум након ратних сукоба 1990-их је Споразум о нормализацији односа Србије и Хрватске (1996) који је у великој мери остао само „мртво слово на папиру”.

писму упућеном председници Скупштине Града Суботице, челници хрватске националне заједнице потписали су се као „припадници хрватског народа, а буњевачког рода”, заборављајући да је буњевачки народ настао етногенезом словенског народа, а не као род хрватског народа, односно да су Буњевци и Хрвати два различита етницитета. Другим речима, нису се Буњевци издвојили из хрватског народа као његова субетнија, него је део Буњеваца интегрисан у Хрватској и тако постао један од ослонаца хрватског националног процеса, за разлику од бачких Буњеваца као „рубног” етницитета (Раић 2013а, 168–174).

Када су 1991. године у званичној пописно–статистичкој класификацији националних заједница Буњевци наведени као посебна националност, дошло је до полемика и расправа чак и међу самим Буњевцима по питању њиховог идентитета. Једна страна је то тумачила као политички интерес Србије да одвоји Буњевце од хрватског корпуса и тиме га ослаби, а друга је сматрала да коначно после вишедеценијског негирања имају право да се изјасне онако како су се одувек осећали. Буњевцима, као званично признатој националној мањини у Србији, враћено је право на сопствени идентитет, тако да данас имају десетак институција чији је задатак да брину о очувању своје културе и идентитета. Прво је основан Буњевачки културни центар (1992), затим Буњевачка матица (1995), па Буњевачки информативни центар (2005), док је најзначајнији корак учињен основањем Националног савета буњевачке националне мањине (2003), што је изазвало незадовољство Демократског савеза Хрвата Војводине, који Буњевце настоји превести у хрватски национални корпус. Буњевци су 2006. године добили свој грб и заставу, коју истичу на својим институцијама на дан одржавања Велике скупштине (25. новембра), а који славе као један од најзначајнијих датума у својој историји (Кујунџић–Остојић 2007, 613).

Следећи је Билатерални споразум између Државне заједнице Србија и Црна Гора и Републике Хрватске о заштити права српске и црногорске, односно хрватске националне мањине (2005). У складу с тим, хрватски Сабор је усвојио Закључке о положају хрватске мањине у суседним државама, у коме се, између осталог, тражи престанак политике поделе хрватског народа на Хрвате, Буњевце и Шокце, као и наметање „буњевачког питања”. Треба споменути и Декларацију о унапређењу односа и решавању отворених питања између Србије и Хрватске из 2016. године у циљу бољег статуса националних мањина и даљег развоја билатералних односа (Радушки 2020, 43).

Србија као држава и њене научне и образовне институције (САНУ, Матица српска и друге) подржавају настојања Буњеваца да сачувају своју посебност и да стандардизују свој језик и писмо, док Хрватска негира аутохтоност Буњеваца.²³ Буњевци су великим залагањем обновили све атрибуте који по међународном и домаћем праву одређују националну мањину као што су језик, култура, историјска баштина, традиција и народни обичаји, при чему треба имати у виду и одавно прихваћено правило да је субјективно осећање припадности најважнији фактор националног идентитета (Попов 2008, 13).

ЗАКЉУЧАК

Предвиђања су многих домаћих и међународних стручњака да буњевачка национална мањина, без формирања савремене социоекономске структуре и културно–политичких институција, као и све друге мале лингвистичке заједнице, је у опасности од нестајања до краја 21. века. За опстанак, демографски и социокултурни развој Буњеваца у Србији као модерне националне заједнице неопходне су активности које доприносе пуној интеграцији буњевачког народа и успостављању равноправних односа са свим другим етничким заједницама, као и са ширим друштвено–политичким окружењем. За Буњевце, као дуго обесправљену и „избрисану” националну заједницу, афирмација сопственог етничког, језичког и културног идентитета важна је претпоставка за остваривање једнакости и друштвену интеграцију као посебне мањинске заједнице. То се првенствено односи на оспоравање и присвајање свега што је буњевачко од хрватске националне заједнице у Војводини, као и настојања да се асимилују у границе српске културе и историје. Али, прихваћени принципи мултикултурализма у Србији чине темељ и

---

²³ Председник завода за културу војвођанских Хрвата Дујо Руње се позива на Повељу Европског парламента о регионалним и мањинским језицима, у којој „нигде нема буњевачког језика”, и каже да се овај говор „користи само још на неколико бачких салаша”. Супротставно му се Мирко Бајић, буњевачки посланик у покрајинском парламенту, наводећи да „Буњевци нису Хрвати и да буњевачки језик користи више од 20 хиљада Буњеваца”, док Томислав Жигманов, председник Националног савета хрватске националне мањине, тврди да „Србија од конца 80-их година 20. столећа активно ради на умјетној подјели Хрвата у Војводини, тако што од субетничких елемената хрватскога народа, прије свега Буњеваца, производи засебан народ, чији је основни идеолошки темељ антихрватство” (Суботић 2011а, 88).

гаранцију за афирмацију Буњеваца као малог народа и шансу за њихов свеукупни бржи развој, за очување и унапређење свих компоненти њиховог етничког идентитета, као и пуне равноправности, како са већинским народом, тако и са припадницима свих других националних заједница у Србији.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Вукманов Шимоков, Снежана. 2010. „Суботица – данашњи Дубровник (Буњевачки ‘језик’ између србистике, кроатистике и сербокроатистике).” У *Љетопис Матице српске у Дубровнику*, ур. Момчило Суботић. Београд: Филолошки факултет.
- Ђурић, Владимир, Дарко Танасковић, Дарко Вукмировић, и Петар Лађевић. 2014. *Етноконфесионални и језички мозаик Србије*. Београд: Републички завод за статистику.
- Ердељановић, Јован. 1930. *О пореклу Буњеваца*. Београд: Српска краљевска академија.
- Жутић, Никола. 2006. „Римокатолицизам и хрватство у Банату, Бачкој и Барањи у првој половини 20. века.” У *Зборник радова са Међународног научног скупа Балкан и Панонија кроз историју*, ур. Славко Гавриловић, 347–358. Нови Сад.
- Иванић, Иван. 1894. *О Буњевцима: повесничко–народописна расправа*. Суботица: Издавачка штампарија Д. Петровића.
- Иванић, Иван. 1899. *Буњевци и Шокци – Историјско–етнографска расправа*. Београд: Штампарија Д. Димитријевића.
- Ковачев, Душан. 2010. „Буњевци неће путовницу.” *Нова српска политичка мисао*, 13. јуни 2022. www.nspm.rs/politicki-zivot/bunjevci-nese-putovnicu.html.
- Костић, М. Лазо. 2000. *Српска национална традиција*. Београд: ЗИПС СРС.
- Кујунџић–Остојић, Сузана. 2007. „Бачки Буњевци на свом путу од народа до националне мањине.” У *Положај националних мањина у Србији*, ур. Војислав Становић, 607–617. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Марковић, Саша. 2010. *Политички живот Буњеваца Војводине у Краљевини СХС–Југославији 1918–1941. године*. Суботица: Буњевачки информативни центар.

- Марковић, Саша. 2021. *Буњевци у процесу стварања националног идентитета*. Суботица: Центар за културу Буњеваца Амброзије Шарчевић.
- Мариновић, Александар. 1940. *Истина о Буњевцима и Шокацима*. Суботица: Српски културни клуб.
- Његован, Драго. 2008. „Документи о насилној хрватизацији Буњеваца и Шокаца у Војводини после Другог светског рата.” У *Етнолингвистичка и историјска истраживања о Буњевцима*, ур. Мато Пижурица и Сузана Кујунџић–Остојић. Нови Сад, Суботица: Матица српска и Буњевачки информативни центар Суботице.
- Петровић, Илија. 2021. „О пореклу Буњеваца.” *Политичка ревија*, 68 (2): 351–360.
- Попов, Чедомир. 2008. „Мали народи у процесу глобализације – пример Буњеваца.” У *Етнолингвистичка и историјска истраживања о Буњевцима*, ур. Мато Пижурица, Сузана Кујунџић–Остојић. Нови Сад, Суботица: Матица српска и Буњевачки информативни центар Суботице.
- Раич, Александар. 2013. *Откривање Буњеваца*. Нови Сад: Удружење грађана „Буњевци”.
- Радончић, Хајрадин. 2016. „Становништво као стратешки потенцијал система одбране Републике Србије”. У Зборник радова научног скупа „Србија и стратегијска раскришћа”, „ИСИКС – 2016”, 197–208. Београд: Школа националне одбране, Војна академија, Универзитет одбране, Институт за стратегијска истраживања СПО МО, Медија центар „Одбрана”
- Радуски, Нада. 2007. „Методолошки аспекти и проблеми у истраживању етничке структуре становништва.” *Теме* 4: 687–702.
- Радуски, Нада. 2013. „Етнички процеси и националне мањине у Србији по попису 2011. године”. *Нова српска политичка мисао*. Последњи приступ: 20.01.2023. <http://www.nspm.rs/kuda-ide-srbija/etnicki-procesi-i-nacionalne-manjine-u-srbiji-po-popisu-2011.-godine.html>
- Радуски, Нада. 2019. „Заштита и очување језичког идентитета етничких заједница у Србији”. *Српска политичка мисао* 63 (1) : 263–281. doi: 10.22182/spm.6312019.14
- Радуски, Нада. 2016. „Религијска припадност становништва Србије по Попису из 2011. године.” У *Verovanje i/ili znanje*,

- Tematski zbornik radova sa međunarodne konferencije održane u Smederevskoj Palanci od 24. do 26. juna 2016. godine. Beograd: Forum za religijska pitanja Instituta društvenih nauka; Filozofska komuna.
- Радушки, Нада. 2020. „Положај српске мањине у суседним државама у светлу евроинтеграцијских и геополитичких односа.” *Војно дело* 2: 37–55.
- Радушки, Нада. 2022. „Положај бугарске националне мањине и процес приступања Србије Европској унији”. *Српска политичка мисао* 75 (1) : 53–73. doi: 10.22182/spm.7512022.3
- Републички завод за статистику. 2013. *Попис становништва, домаћинства и станова 2011. године у Републици Србији, Вероисповест, матерњи језик и национална припадност*, књига 4. Београд: Републички завод за статистику.
- Суботић, Момчило. 2011. *Српска Војводина и њене мањине*. Београд: Институт за политичке студије.
- Суботић, Момчило. 2011а. „Национални идентитет у процесу глобализације – пример Буњеваца.” *Политичка ревија*, 1: 67–93.
- Хорват, Александар. 2015. *Етнички идентитет војвођанских Шокаца и Буњеваца у међуратној Југославији (1918–1941)*. Докторска дисертација. Универзитет у Новом Саду: Филозофски факултет
- Хорват, Александар. 2017. „Од предмодерног ка модерном етничком идентитету: јужноугарски Буњевци у другој половини 19. века.” У *Култура и идентитет Буњеваца*, ур Драги Његован, 305–322. Нови Сад: Музеј Војводине.
- Antunović, Ivan. 1882. *Razprava o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih u pogledu narodnom, vjerskom, umnom, građanskom i gospodarskom*. Beč: Izdaje i razdeljiva Pisac.
- Вајић, Мирко. 2017. „Напад на етнички идентитет Буњевца послѣ Другог свјетског рата: наредба Главног народноослободилачког одбора за Војводину, начин спровођења наредбе и њезини савршени ефекти.” У *Култура и идентитет Буњевца*, ур. Драго Његован, 213–230. Нови Сад: Музеј Војводине
- Bernardin, Unyi. 2001. *Istorija Šokaca, Bunjevaca i Bosanskih Franjevaca*. Subotica: Bunjevačka matica.
- Černelić, Milana. 1994. „Nastojanja da se bačkim Bunjvcima ospori pripadnost hrvatskom narodu.” *Studia ethnologica Croatica*, 6 (1): 85–103.

- Dorđević Malagurski, Mara. 1941. *Bunjevka o Bunjencima*. Subotica: Gradska štamparija.
- Feher, Ištvan. 1993. „U posljednjem minutu”, Последњи приступ: 07.07.2022. www.sulinet.hu/oroksegtar/data/Magyarorszagi_nemzetisegek_kotetei/Az_utoolso_percben/index.htm
- Georgijević, Svetozar. 1978. „O imenu Bunjevci.” *Onomastica Jugoslavica*, 7: 177–187.
- Grad Subotica. 2013. „Bunjevci i pored pritisaka nikad u Hrvate, uvek uz Srbiju”. Последњи приступ: 13.06.2022. www.gradsubotica.co.rs/bunjevci-i-pored-pritisaka-nikad-u-hrvate-uvek-uz-srbiju
- Grafenauer, Bogo. 1959. *Historija naroda Jugoslavije*, II tom. Zagreb: Školska knjiga.
- Jakovljević, Natalija. 2021. „Srpski i hrvatski lingvisti različito o statusu bunjevačkog jezika.” Radio Slobodna Evropa, 31. mart 2021. www.slobodnaevropa.org/a/31179979.html
- Mandić, Mijo. 2009. *Buni, Bunjevci, Bunjevci*. Subotica: Bunjevačka matica.
- Mandić, Mijo. 2017. „Prvi pomeni Bunjevaca u istoriji.” U *Kultura i identitet Bunjevaca*, ur. Drago Njegovan, 287–304. Novi Sad: Muzej Vojvodine.
- Nimčević, Vladimir. 2017. „Srpski, italijanski i nemački izvori o doseljavanju Bunjevaca u Bačku tokom XVII veka.” U *Kultura i identitet Bunjevaca*, ur. Drago Njegovan, 31–58. Novi Sad: Muzej Vojvodine.
- Parnica, Robert. 2000. „O nacionalnom preporodu i političkoj kulturi Hrvata u južnoj Ugarskoj od 1870. do 1900. godine.” U *Zbornik radova Dijalog povjesničara–istoričara*, ur. Hans–Georg Fleck, Igor Graovac, 5: 152–171. Zagreb.
- Raič, Aleksandar. 2010. „Bunjevci.” *Bunjevačke novine*, 58: 21–23, 7. septembar 2022. www.bunjevci.com/novine/pdf/bunjevacke/2010_58.pdf
- Raič, Aleksandar. 2013. „Bački Bunjevci i bunjevački Hrvati: jedan etnicitet, dve nacionalnosti.” *Bunjevački prigled*, Sveska 2. Novi Sad: Udruženje građana „Bunjevci”.
- Skenderović, Bruno. 2009. „Formiranje nacionalne svijesti kod Bunjevaca u Bačkoj.” U *Godišnjak za znanstvena istraživanja*, 1: 124–136. Subotica: Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.
- Skenderović, Robert. 2005. „Uloga jezika u nacionalnim integracijama Hrvata i Srba u ugarskom Podunavlju.” U *Dijalog*

povjesničara–istoričara, ur. Hans–Georg Fleck, Igor Graovac.
Zagreb: Dijalog.

Skenderović, Robert. 2010. „Podrijetlo Bunjevaca i migracije iz Hercegovine u Podunavlje tijekom XVII stoljeća – nove interpretacije povijesnih izvora.” U *Godišnjak za znanstvena istraživanja*, br. 2. Subotica: Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata.

Stepanović, Milan. 2017. „Franjevački red i verski život somborskih i ostalih bačkih Bunjevaca u XVII i XVIII stoleću.” U *Kultura i identitet Bunjevaca*, ur. Drago Njegovan, 79–98. Novi Sad: Muzej Vojvodine.

Vahre, Laura i Jüri Viikberg. 2000. “The Red Book of the Peoples of the Russian Empire.” www.eki.ee/books/redbook/foreword.shtml.

Nada M. Raduški*

Institute for Political Studies, Belgrade

BUNJEVCI IN SERBIA – CROATS, SERBS OR SPECIFIC ETHNIC COMMUNITY?

Resume

The paper analyzes the ethno–demographic, identity and political development of the people of Bunjevci in Serbia. Numerous theories of ethnologists, historians, linguists and sociologists of religion about the origin, language and religion of the people of Bunjevci were presented, as well as the ethno–political development of the Bunjevci people, throughout history until today, by confronting different attitudes and answers to the question: are the Bunjevci more Serbs, Croats or a specific national community? The importance of national self–identification, i.e. the free declaration of the people of Bunjevci about their own national identity and the impact of changes during the census declaration on their population development, was highlighted. Viewed over time, the political development of the Bunjevci national minority in Serbia is characterized by turbulent changes, from denial to recognition of their national and cultural distinctiveness, the struggle not to assimilate into either the Croatian or the Serbian nation, which became a feature of their identity and preserved this ethnic community until today. Predictions are that the Bunjevac national minority in Serbia, without the formation of a modern socio–economic structure and cultural–political institutions, is in danger of disappearing by the end of the 21st century, like all other small linguistic communities, according to the opinion of many domestic and international expert. For the survival, demographic and cultural development of Bunjevci as a modern ethnic community, activities that contribute to the integration of the Bunjevci people and establish equal relations with all other ethnic communities, as well as with the wider

---

* nadaraduski@gmail.com

socio–political environment, are necessary. For Bunjevci, as a long–disenfranchised and “erased” national community, the affirmation of one’s own ethnic, linguistic and cultural identity is an important prerequisite for achieving equality and social integration as a special minority community. This primarily refers to the contestation and appropriation of everything that belongs to the Bunjevci by the Croatian national community in Vojvodina, as well as efforts to assimilate into the borders of Serbian culture and history. However, the accepted principles of multiculturalism in Serbia form the basis and guarantee for the affirmation of the Bunjevci people as a small nation and a chance for their overall faster development, for the preservation and improvement of all components of their ethnic identity, as well as full equality, both with the majority people and with all other nationalities in Serbia.

Keywords: Bunjevci, identity, language, religion, demographic and political development, Serbia.

---

* Овај рад је примљен 25. јануара 2023. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 6. фебруара 2023. године.